

WYKAZ TREŚCI

Wykaz treści	
Przedmowa	11

CZĘŚĆ I

FILOZOFIA PRACY

ROZDZIAŁ I. Hierarchiczne - celowa struktura rzeczywistości, świata. Tylko ludzkość nie środkiem, a celem dla siebie. Człowiek „składem wszystkich pierwiastków” natury, symbiozą jej i — ducha. Dualizm zasadniczy: fizyczny kosmos przyrody i duchowy kosmos moralny. Logos i ethos, a — bios. Potrzeby odróżniają nas od zwierząt. Sens i cel potrzeb. Potrzeby pierwotne i wtórne. Potrzeba matką wynalazków. Wynalazczość matką potrzeb. Potrzeby a samorzutność	21
ROZDZIAŁ II. Prawda a dobro. Anty-pragmatyzm polskiej filozofii. Autonomia wiedzy. Dobro - skutkiem jej realizacji. Helleński anty-utylitaryzm naszej kultury. Mesjanizm = „nauka o wyzwalającym posłannictwie rozumu”. Dobro jednostki związane z dobrem powszechności. Dobro powszechności zależy od prawdy	30
ROZDZIAŁ III. Zmudna droga ku prawdzie. Rozum jest prawdą. Nieskończoność rozumu a skończoność zmysłów. Prawda = zgodność rozumu z samym sobą. Rozum organizatorem, twórcą doświadczenia. Racjonalne podstawy współczesnego przyrodoznawstwa. Doświadczenie — „niepewne umysłu podpory”. Rozum, tworząc prawdę, buduje	

„świat”. Prawidłowy stosunek obu „pni poznania”. Błąd. Wspólne źródło błędu i zjawiska potworności. Mistycyzm rodzajem błędu. Analiza mistycyzmu i jego psychicznych przyczyn. Mistycyzm szkodliwym przerostem wyobraźni. Właściwe pole wyobraźni: religia i sztuka. Mistycyzm — prymitywna, dosłowna wykładnia symbolu. Nieskończoności nie można wyrazić bez reszty skończonością. Skrajny subiektywizm i jałowość mistycznych doznań. Kierunek mistycyzmu przeciwny drodze prawdy. Wsteczność mistycyzmu. Im bliżej rozumu twórczego, tym bliżej prawdy 37

ROZDZIAŁ IV. Jedność w wielości prawdy. Rozum dąży ku prawdzie po stopniach antynomicznie przeciwstawnych twierdzeń. Sprzeczności dowodem rozwoju, fermentem postępu. Indywidualne ujmowanie prawdy przez jednostki, grupy i narody, rozszerza i pogłębia poznanie. Wielość filozofii narodowych współ-tworzy filozofię. Filozofia polska intelektualnie tolerancyjna. Wielokształtność, polimorfizm prawdy 54

ROZDZIAŁ V. Indeterminizm woli. Dylemat: twórczość czy bierność. Podszepcy skłonności. Powierzchowność negatywnego osądu cywilizacji. Głębsza analiza bezczynności. Człowiek stworzony do pracy. Praca — prawda — doskonalenie się — nieśmiertelność. Błogosławieństwo potrzeb. Kultura = postęp 63

ROZDZIAŁ VI. Anty-Rousseau. Postęp i upadek odróżnia ludzi od zwierząt. Stan pierwotny — zwierzęcością. Dualizm praktyczny instynktu i rozumu. Człowieczeństwo właściwe = rozum. Dualizm teoretyczny skończoności i nieskończoności. Człowiek przerasta przyrodę. Problem najwyższy historii. Nienaturalizm i wstecznictwo Rousseau. Jego fałszywa teoria postępu. Postęp rzeczywisty. Prawda realizowana czyli dobro = przewyższanie dualizmu. Autokreacja, samostwarzanie się — najwyższym dobrem, Nauki doświadczalne pod znakiem au-

tokreacji. Człowiek a środowisko. „Stwarza nas to, cośmy stworzyli”. Kreacjonizm odrzuca tak idealizm, jak i materializm. Właściwość postawy mesjanizmu . . . . .

72

ROZDZIAŁ VII. Korelacja myśli — pracy — potrzeby. Potrzeby pierwotne i wtórne. Potrzeby jednym z fundamentów społeczeństwa. Co mówi dziś o tym nauka. Kreacjonistyczne uzasadnienie metafizyki społeczeństwa. Wzajemna zależność jednostki i powszechności. Filozofia polska potępia wybujały indywidualizm . . . . .

97

ROZDZIAŁ VIII. Wiedza praktyczna a czysta. Od pracy do nieśmiertelności. Dziedziczenie socjalne. Społeczny walor pracy. Odparcie stoicyzmu. Kantyzm i kreacjonizm a stoicyzm. Cierpienia życia gwarancją nie-skończonej egzystencji człowieka . . . . .

107

ROZDZIAŁ IX. Przemysł wyższą formą pracy. Przemysł wynikiem nauki. Cel przemysłu, a cel nauki. Człowiek dzięki wiedzy, przemysłem opanowuje świat. Praca podstawą wszelkiej twórczości. Hierarchia prac. Prymat myśli. Problem ekonomizacji i sublimacji pracy . . . . .

118

ROZDZIAŁ X. Nasze cele a środki. Obrona doczesności, skończoności. Skończoność punktem wyjścia ku nieskończoności. Dbanie o cel - to dbanie i o środki. Egzystencja przyszła przedłużeniem obecnej. Droga do nieba tylko przez ziemię. Mesjanizm nie jest idealizmem. Kreacjonistyczny realizm. Kantyzm i kreacjonizm odrzucają stoicyzm. Duch a przyroda w nas. Kreacjonizm nie jest apologią wyrzeczeń, nie jest cierpiętnictwem . . . . .

124

ROZDZIAŁ XI. Różność naszych zdolności i potrzeb kamieniem węgielnym zbiorowości. Praca a społeczeństwo. Naturalna nierówność ludzi i jej konsekwencje. Fałszywa teoria umowy społecznej. Aristokracja współczesna. Hierarchia to nie kastowość. Zasługa i praca jedynym cenzusem. Geniusz i jego rola. Niepopularność jednostki genialnej . . . . .

143

ROZDZIAŁ XII. Udział ludzkości w tworzeniu. Przedujęcie „prawa tworzenia”. Materialne określenie prawdy. Rozum tworzy genetycznie prawdę i rzeczywistość. Poznanie — wytworzenie . . . . .

160

ROZDZIAŁ XIII. Analiza twórczości człowieka. „Rozum twórczy”. Moc nasza „cieniem” wszechmocy Boga. Rzeczywistość sztuki. Kreacjonistyczny anty-naturalizm w sztuce. Dwa główne przejawy twórczości człowieka: praca i sztuka. Rzeczywistość pracy. Granice naszej twórczości. Współtwórcza służba Bogu. Dwa rodzaje pracy. Praca mechaniczna a umysłowa. Pierwszeństwo myśli . . . . .

171

ROZDZIAŁ XIV. Uzasadnienie własności prywatnej. Indywidualność — wolność — praca — własność — prawo. Granice własności. Własność koniecznym dopełnieniem wolności. Wolność bez własności to niewola. Polska a francuska interpretacja wolności. Swoboda to nie wolność. Możliwość wyboru to nie wolność. Wolność a niepodległość. „Niewolno być niewolnikiem”. Polska a francuska interpretacja pracy. Zacołanie „postępowej” myśli francuskiej. Jej hasłem „prawo do lenistwa”. Kreacjonistyczny ideał maksymalnej twórczości, samostworzenia. Człowiek stworzony do pracy. Praca a bezczynność. Twórczość, praca — substratem nieśmiertelności . . . . .

181

ROZDZIAŁ XV. Problem własności ziemi. Co może być przedmiotem prawa własności. Wkład pracy i inwestycji motywuje własność ziemi. Nienaturalna utopia równości stanu posiadania. Historyczno-genetyczny rozwój pojęcia własności. Potrzeby, praca i własność rozwijają i bogacą stosunki społeczne. Analiza zbytku. Cel instytucji własności i jej naturalne granice. Własność prywatna normalną zasadą. Ograniczenie jej wyjątkiem. Nawet duża ilość koniecznych wyjątków nie neguje reguły. Problem upowszechnienia własności . . . . .

196

ROZDZIAŁ XVI. Rozwój kultury prawdziwym postępem. Oświata „zaszczytem i nadzieją ludzkości”. Postęp nie

jest niczym zdeterminowany. Zależy tylko od naszej pracy nad sobą. Dwie fałszywe teorie postępu. Postęp nie gwarantuje szczęścia. Każde pokolenie ma „własny zakres pracy i cierpienie”. Sublimacja władz psychicznych i cierpienia w czasie. Klucz rzeczywistego postępu. Ostateczny cel doskonalenia się. Względność nie może zapewnić szczęścia bezwzględnego. Tu jest tylko pole dla zasługi. Nadzieja szczęścia „obietnicą Bożą” przyszłego dobra najwyższego. Reakcja na tezę Rousseau. Mesjanizm a radości tego świata. Kreacjonistyczny realizm. Wychowawcza doniosłość cierpienia. Prawdziwa filozofia zawsze dezaprobuje terażniejszość w imię lepszej przyszłości, ideału i postępu. Życie duchowo — „iść po linii największego oporu”

207

ROZDZIAŁ XVII. Historia odróżnia nas od zwierząt. Historia w życiu jednostki i narodu. Co mówi dziś o tym nauka. Jaskinia zwierzęcości, przepaść ludzkości grożąca. Nieskończoność, nieograniczoność w postępie czy upadku człowieka, dowodem istnienia ducha. Dobro i zło wytworami rozumu, człowieka. Problem: dobro — zło, rodzi się dopiero naskutek refleksji, wraz z aktem myśli, poznania. Trzy aspekty filozofii pracy omówione przez Bochwicę. Te same trzy aspekty stwierdza współczesna psychologia. Waga terażniejszości. Czyny człowieka podstawą oceny jego godności moralnej

218

CZĘŚĆ II

PROLEGOMENA FILOZOFII NARODU

ROZDZIAŁ XVIII. Przyczyny i skutki nierówności ludzi. Pod jakim względem ludzie są równi. Konsekwencje równości. Indywidualność a powszechność. Krytyka materializmu. Geneza i sens narodu. Warunki geograficzne, historyczne, rasowe, językowe, ekonomiczne itp. nie tłumaczą powstania i istnienia narodu. Naród to idea, ściślej: zestrój idei. Naród a ludzkość. Cel narodów i ludzkości

232

ROZDZIAŁ XIX. Misja jednostki a misja ludzkości. Współczesna nauka o posłannictwie, misji narodów. Naród = idea. Naiwność, prymitywizm przestarzałego materializmu. Literatura w życiu narodu. Oryginalność literatury to jej narodowość. Naród mikrokosmosem ludzkości. Jednostka — naród — ludzkość. Patriotyzm właściwy. Prawdziwy internacjonalizm. Rozmaitość jednostek i narodów, jej rola w życiu ludzkości. Kultury narodowe współ-tworzą i rozwijają kulturę ogólnoludzką. Potwierdzenie tej tezy przez naukę 246

ROZDZIAŁ XX. Wielość jednostek i narodów w jedności ogólnoludzkiej. Fikcja beznarodowego internacjonalizmu. Prostacki, szowinistyczny nacjonalizm. Posłannictwo nie jest megalomanią narodową. Instytucja narodu związana z empirycznym uwarunkowaniem człowieka. Rzeczywistość narodu wprost proporcjonalna do stopnia jego samowiedzy. Nietylko powstanie i istnienie, ale nawet upadek narodu ma cel, znaczenie. Filozofia narodowa warunkiem koniecznym istnienia narodu. Misja uczy pokory i pracy, odpowiedzialności i solidarności. Błędna idea „narodu wybranego”. Historia mesjanizmu fałszywego. Dzieje prawdziwego mesjanizmu, kreacjonizmu. Naród a państwo. Od państwa do narodu. Współczesny naród podmiotem historii. On swobodnie tworzy i modeluje swój kształt państwowy. Doniosłość prekursorskiej myśli społecznej kreacjonizmu. Polska — „Kopernikiem w świecie moralnym”. Maksymalnie postępową demokracją polską. Dosłowna interpretacja tezy: wolni z wolnymi i równi z równymi. Metakrytyka Unji. O samorzutno-twórczą postawę człowieka. Wolna „narodowa dyskusja” tworzy społeczeństwo czynnym koncernem. Jedna, wspólna myśl podnosi naród do potęgi narodu 262

Skorowidz nazwisk 285

MIROSLAW STAROST

FILOZOFIA PRACY I NARODU

WPROWADZENIE DO ZAGADNIEN
POLSKIEGO POGLADU NA SWIAT

OFICyna WYDAWNICZA
KATOWICE 1946

Wielce Szanownemu Panu Ministrowi
inż. Eugeniuszowi Kwiatkowskiemu

z podziwem dla ogromu Jego twórczego
wkładu w budowę współczesnej Polski

Kraków
21 V 47

Alfons

FILOZOFIA PRACY I NARODU